



GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Behandlad och klar. Och sen då?

En kvantitativ och kvalitativ femårsuppföljning av institutionsplacerade ungdomar

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare Emma Flygare & Jennie Gustavsson

Handledare Anders Törnqvist

ABSTRAKT

Titel: Behandlad och klar. Och sen då? - en kvantitativ och kvalitativ femårsuppföljning av institutionsplacerade ungdomar

Författare: Emma Flygare och Jennie Gustavsson

Nyckelord: Normbrytande beteende, uppföljning, särskilda ungdomshem, unga vuxna

Vår avsikt med uppsatsen har varit att göra en femårsuppföljning på de ungdomar som skrevs ut från Björkbackens skol- och behandlingshem under 2003/04. Vi har velat se hur dessa ungdomars livssituation ser ut idag utifrån dokumentationssystemet och intervjuinstrumentet ADADs nio livsområden samt fånga de numera unga vuxnas upplevelser av detta. Vi har även velat få kännedom i hur de unga vuxna tänker idag kring deras vistelse på Björkbacken. Som metod har vi valt att triangulera mellan en intervjudel av kvantitativ karaktär vilket ger en deskriptiv samt en intervjudel som innehåller öppna frågor där vi får de unga vuxnas subjektiva berättelser. De unga vuxna som vi har intervjuat är sammanlagt 19 stycken, varav 13 är kvinnor och sex stycken är män.

Vi kunde urskilja två grupper bland informanterna där den ena gruppen fortfarande i olika hög grad hade kvar ett normbrytande beteende vilket även visade sig ha betydelse i de flesta områdena. Den andra gruppen speglar också hur de olika livsområdena interagerar med varandra men ur ett mer fungerande perspektiv.

Gällande informanternas tid på Björkbacken blev vikten av en god behandlingsrelation tydlig i de positiva upplevelserna. En allvarlig negativ aspekt rör smittoeffekterna. Det vill säga att några av ungdomarna började med droger och självskadebeteende under sin vistelse på behandlingshemmet som resultat av rådande kultur i en liten grupp av ungdomar.

INLEDNING	4
BAKGRUND	5
Lagrum för institutionsplaceringar	5
Statens institutionsstyrelse, SiS	5
Björkbacken	5
ADAD	6
Förförståelse	7
Syfte och frågeställningar	7
TIDIGARE FORSKNING	9
Val av livsstil och social pedagogik	9
Allians under tvång	9
Institutionsbehandling av ungdomar	10
Placerade utanför sitt sammanhang	10
Råbyundersökningen 94	10
TEORETISKA PERSPEKTIV OCH CENTRALA BEGREPP	11
Utvecklingsekologi	11
Signifikant andre/generaliserande andre	12
Behandlingsrelation	13
Normbrytande beteende	13
METOD	14
Val av metod - triangulering	14
Utformning av intervju	14
Urval	14
Borfallsanalys	15
Validitet	16
Reliabilitet	17
Etiska överväganden	17
Val av analysmetod	17
RESULTAT	19
Socioekonomiska faktorer	19
Utbildning	19
Arbete	20
Boende	20
Försörjning	21
Analys	22
Sociala faktorer	23
Egen familj	23
Vänner	24
Föräldrar	25
Analys	25
Problem och hjälp	26
Droger	27
Brottslighet	27
Psykisk hälsa	27

Analys	29
Tiden på Björkbacken	30
Betydelsefullt för dig?	30
Delaktighet i din vård	31
Vad fick du hjälp med?	31
Dåligt för dig?	31
Analys	32
SLUTDISKUSSION	34
REFERENSER	36
Bilaga 1	
Bilaga 2	

INLEDNING

Institutionsvård, familjehem och hemmaplanslösningar är olika omvårdnadsformer för unga med psykosociala problem. Institutionsvård är ofta aktuell i diskussioner kring utformandet av ungdomsbehandling. En anledning till detta är att det finns lite systematiserad kunskap om resultaten av institutionsvård och att vårdformen både internationellt och inom Norden visar på icke tillfredsställande effekter (Andreassen, 2003). Institutionsvården är även omdiskuterad i och med att det är en resurskrävande vårdform och således kostsam för kommunerna. En annan aspekt är att när institutionsvården avslutas är det en stor omställning för ungdomarna att gå från en låsbar och strukturerad miljö till ett vardagligt liv med skola och fritid.

Andreassen lyfter i sin bok att det är ett stort problem är att positivt beteendeförändringen inte består efter utskrivning. Beteendet förbättras under institution för att sedan försämras i många fall. Han hänvisar även till en annan resultatstudie som noterat att problembeteendet i vissa fall återkommer ett till två år efter utskrivningen (Ibid).

De uppföljningar som görs kontinuerligt inom SiS institutionsvård (se nedan) görs med ett dokumentationssystem (ADAD, se nedan) ett år efter avslutad behandling. Som komplement till dessa ettårsuppföljningar har Björkbackens skol- och behandlingshem länge velat göra en femårsuppföljning där institutionen får en återkoppling av de unga efter en betydligt längre period. Denna femårsuppföljning har beviljats projektmedel från Statens institutionsstyrelse och ligger till grund för denna C-uppsats. Att vi har haft tillgång till projektmedel har medfört att vi har kunnat besöka informanterna på deras hemort, bjuda på fika samt ett tack i form av två biobiljetter.

BAKGRUND

Lagrum för institutionsplaceringar

En ungdom kan vara placerad på SiS särskilda ungdomshem enligt Socialtjänstlagen (SoL), det vill säga en så kallad frivillighetsplacering eller som en tvångsåtgärd i enlighet med Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU 1990:52). Här kan den unge vara omhändertagen enligt 2 § LVU, vilket betyder att den unge löper påtaglig risk för hälsan eller att skadas i sin utveckling på grund av fysisk eller psykisk misshandel, brister i omsorgen eller av andra förhållanden i hemmet (miljö). Eller enligt 3 § LVU vilket innebär att den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för påtaglig risk genom missbruk, brottslighet eller annat socialt nedbrytande beteende (eget beteende). En ungdom kan även placeras på särskilt ungdomshem med stöd av Lag om verkställighet av slutna ungdomsvård (LSU 1998:603) (Regeringskansliets rättsdatabaser <http://62.95.69.15/>).

Statens institutionsstyrelse, SiS

Statens institutionsstyrelse, SiS är den myndighet som bedriver vård och behandling av ungdomar och vuxna missbrukare. SiS ungdomsvård och behandling bedrivs på så kallade särskilda ungdomshem. Om en ungdom är placerad på en institution enligt LVU § 3 eller enligt LSU betyder det att ungdomshemmet har särskilda befogenheter när det gäller att till exempel begränsa ungdomens rörelsefrihet, att vårda ungdomen i låsbar enhet och att avkräva en ungdom urinprov. Dessa exempel får alltså endast utföras på SiS särskilda ungdomshem och i enlighet till ovan nämnda lagar, LVU § 3 och LSU. Är en ungdom placerad enligt SoL eller enligt LVU § 2. Då gäller inte ovanstående exempel på särskilda befogenheter. Vård enligt LVU och SoL ges efter beslut i länsrätten. Vård enligt LSU ges efter beslut i tingsrätten.

Vården på SiS särskilda ungdomshem syftar till att hjälpa den unge till utveckling och mognad och skapa förutsättning för ett liv utan våld, droger och kriminalitet.

För ungdomar finns 31 institutioner med 680 platser i hela Sverige. Sverige har ca 1 miljon ungdomar i åldrarna 13- 21 (2007), av dessa var 15 100 i socialtjänstens heldygnsvård. 1101 stycken varav 693 pojkar och 408 flickor var placerade inom SiS. Majoriteten av ungdomar som fick heldygnsvård var placerade i familjehem. (SiS Statistik år 2007, verksamhetsplan 2008).

Björkbacken

Ett av SiS särskilda ungdomshem är Björkbackens skol- och behandlingshem i Bergsjön, Göteborg.

Vid tiden för när urvalsgruppen skrevs ut från Björkbacken, 2003/2004 fanns det tre behandlingsavdelningar på institutionen; Kompassen, Västan och Östan. Det fanns också en utslussningsenhet, Falkgatan som var belägen i centrala Göteborg. Avdelningen Östan var avsatt för pojkar mellan 12 och 17 år. Övriga avdelningar hade flickor som målgrupp där Kompassen och Västan riktade sig till 12-17 åriga flickor medan Falkgatan riktade sig till flickor från 15 upp till 18 år. Eftervård med individuellt anpassat innehåll erbjöds också vid denna tidpunkt.

Under 2003/2004 var 70 % (16 av 23) av ungdomarna på Björkbacken placerade enligt LVU, de flesta på eget beteende men det förekom även placeringar enligt LVU 2§, det vill säga av

miljöskäl. Resterande 30 % (7 av 23) var således frivilligt placerade enligt SoL. Under placeringarnas gång kunde lagrummet för placering ändras, oftast i utslussningsfasen.

I de vårdplaner som upprättades av uppdragsgivaren, socialtjänsten, för de placerade ungdomarna 2003/2004 kan vi se tydliga mönster. Samtliga ungdomars vårdplaner innehöll uppdrag med fokus på arbete med skola och familj på ett eller annat sätt. Arbetet med skolproblematik är tämligen uppenbart och naturligt då Björkbacken är ett skol- och behandlingshem. Även familjearbetet var under den här tiden i fokus inom ramen för behandlingen. Familjearbetet delades in i tre faser; sociala/samgående fasen, medvetandegöra/motivera fasen samt behandlingsfasen. Den första fasen handlade om att lära känna föräldrarna samt få dem att lita på behandlingspersonalen/hemmet. Den andra hade som mål att delaktiggöra föräldrarna i behandlingsplaneringen och i den sista fasen erbjöds föräldrastödande samtal samt strukturerade familjesamtal. Alla familjer nådde inte den sista fasen. Björkbacken satte dock ett stort värde i att familjerna genomgick den andra fasen; det vill säga att de fick vara delaktiga.

Ett annat frekvent återkommande uppdrag i ungdomarnas vårdplaner var strukturfrämjande arbete tillsammans med ungdomen. Detta uppdrag är direkt förenligt med Björkbackens miljöterapeutiska inriktning som bygger på att skapa en förutsägbar och stabil struktur. En vidareutveckling av den ovan nämnda terapeutiska inriktningen kallas *mognadsanpassad miljöterapi* och används på Björkbacken. Den fångar upp en annan aspekt som främst återkommer i flickornas vårdplaner; självskadebeteende med tillhörande bristande självkänsla och jagsvaghet.

Många av vårdplanerna såväl pojkarnas som flickornas, innehöll också problembeskrivningar i form av till exempel låg impuls kontroll, utåtagerande beteende samt svårt att hantera ilska. Detta var även något som Björkbacken aktivt arbetade med i form av ett ilskekontrollprogram liknande ART (Aggression Replacement Training).

Det ska också nämnas att i några vårdplaner tas behandling av missbruk upp. I arbetet med detta problemområde samarbetade Björkbacken med andra verksamheter som specialiserat sig på missbruk. Ungdomarna beskrevs i dåvarande verksamhetsplan att de befann sig i riskzonen för missbruk (Verksamhetsplan, 2004) Idag finns dock KBT-program på Björkbacken som behandlar bland annat missbruk.

Slutligen vill vi nämna att det i flera fall förekom under den här tiden, som del i ungdomarnas problembild även neuropsykologiska diagnoser såsom ADHD, ADD och intellektuellt funktionshinder. Vi har dock valt att inte fördjupa oss i detta men vi vill nämna det då det har betydelse för förståelsen av dessa ungdomars komplexa livssituationer och förutsättningar.

ADAD

ADAD, Adolescent Drug Abuse Diagnosis, är ett dokumentationssystem och en strukturerad intervju som översatts och anpassats till svenska förhållanden av SiS-FoU (forskning och utveckling). SiS började göra ADAD- inskrivningsintervjuer 1997, på samtliga särskilda ungdomshem.

ADAD ger information inom nio olika livsområden, fysisk hälsa, skola, arbete, fritid/vänner, familj, psykisk hälsa, brottslighet, alkohol, narkotika. Ungdomarna bedömer i slutet på varje

område hur oroad och besvärad han/hon är samt hur mycket hjälp han/hon vill ha. De flesta frågor i ADAD har färdiga svarsalternativ med några få öppna frågor och främst i ungdomens utvärderingsdel där den unge berättar om vården och tiden på akut- utredning- eller behandlingsavdelning. Dokumentationssystemet ADAD innefattar totalt 3 intervjuer: ADAD-inskrivning görs när den unge kommer till institution, ADAD - utskrivning görs vid utskrivning från institution och den sista ADAD- uppföljning görs ett år efter avslutad behandling.

ADAD intervjun har tre syften och det första är att göra ungdomarna delaktiga i vården. Ungdomarna berättar vad de vill ha hjälp med i inskrivningsintervjun. Det andra syftet är att institutionerna får ett underlag för att beskriva målgrupp samt att ADAD- intervjun blir ett underlag för att tillsammans med den unge utforma och utveckla behandlingen. Det tredje är att ADAD utgör ett underlag för att på nationell nivå beskriva SiS målgrupp och utveckling över tid. Dokumentationssystemet blir även ett underlag för uppföljning, utvärdering och verksamhetsplanering. På den tredje och sista nivån används ADAD för forskning på nationell nivå.

Förförståelse

Jennie arbetar på Björkbackens skol- och behandlingshem och har gjort det sedan 1996. Under Jennies tid på Björkbacken har hon arbetat i flera olika roller. De första åren som behandlingsassistent på avdelning som har följts åt av familjearbete, eftervård och de senaste åren har hon arbetat med att hålla i utbildningar i dokumentationssystemet ADAD som både riktar sig till SiS övriga verksamheter och till kommunala organisationer som till exempel socialtjänst. Hennes stora intresseområde i arbetet med att hålla i utbildningarna är framförallt att lyfta vikten av delaktighet för den unge samt att utföra ett arbete med noggrann dokumentation. Familjearbete och eftervård är andra områden som Jennie prioriterar i det hela arbetet. Det bör nämnas här att Jennie har haft viss behandlingskontakt med några av de unga vuxna i vår urvalsgrupp.

Till skillnad från Jennie har Emma varken arbetat med institutionsplacerade ungdomar eller med dokumentationssystemet ADAD. Emma gjorde sin praktik på socialkontor och har i arbetet med uppsatsen haft en annan infallsvinkel. Som första del i denna femårsuppföljning deltog Emma i en av Jennies ADAD-utbildningar. Detta för att Emma skulle få förståelse i hur ADAD som intervjuverktyg fungerar.

Således har en av oss ett inifrånperspektiv medan den andre står för perspektivet utifrån. Detta har gett dynamik till vår gemensamma forskningsprocess. Där den ena står för närhet står den andre för distans, vilket skänker både djup och bredd till uppsatsen.

Syfte och frågeställningar

Vi avser med vår undersökning att följa upp ungdomar som var inskrivna på Björkbackens skol- och behandlingshem under perioden 2003-06-01 - - 2004-08-31. Det har gått ungefär fem år sedan de skrevs ut och vi vill ta vara på de möjligheter som öppnas i och med det tidsspannet. Vi tänker oss att dessa numera unga vuxna har tagit steget in i vuxenvärlden och kan reflektera nyanserat och med viss distans till både sin nuvarande livssituation och sin tid på behandlingshem.

Femårsuppföljningens ena del syftar alltså till att få en övergripande bild av ungdomarnas livssituation sedan de skrevs ut med tonvikt på hur det ser ut idag.

Uppföljningens andra del syftar till att undersöka ungdomarnas reflektioner kring sin tid på Björkbackens skol- och behandlingshem.

Utifrån våra syften med undersökningen har vi formulerat mer konkreta frågeställningar:

- Hur ser de unga vuxnas livssituation ut idag utifrån ADADs livsområden; social situation, fysisk och psykisk hälsa, utbildning, arbete, fritid/vänner, familj, brottslighet, alkohol samt narkotika.
- Hur upplever de unga vuxna sin livssituation idag och vad har de för framtidsplan?
- Hur tänker de unga vuxna om sin tid på Björkbackens skol- och behandlingshem?

TIDIGARE FORSKNING

Val av livsstil

Avseende den tidigare forskning som vår studie har sin utgångspunkt i står Stig-Arne Berglund, universitetslektor på institutionen för socialt arbete i Umeå som en första inspirationskälla. Han har i sin doktorsavhandling *Val av livsstil* undersökt hur 14 omhändertagna och problemdefinierade ungdomar hanterar sina uppväxtvillkor, samt hur de skapar sina liv utifrån de förutsättningar de har. I studien har Berglund valt ett salutogent perspektiv där ungdomarnas kompetenser och resurser fått stå i centrum. Berglunds utgångspunkt är en prospektiv studie där han följer ungdomarna i tre år. Han har skapat möten med ungdomarna, dessutom har ungdomarna själva tagit initiativ till sociala och pedagogiska möten under intervjuerna. Avhandlingen och mötet med ungdomarna blev en språngbräda till Berglunds bok *Social pedagogik – i goda möten skapas goda skäl*. Berglund lyfter upp just mötet mellan den unge och till exempel behandlingspersonal som en av de viktigaste komponenterna. Han talar om vägar till kunskap och där beskriver han två modeller: behandling eller bemötande. Utifrån vår frågeställning om hur ungdomarna upplever sin tid på Björkbacken blir dessa aspekter väldigt intressanta. Vi återkommer till detta under centrala begrepp där vi kommer att problematisera behandlingsrelationen utifrån bland annat dessa tankegångar från Berglund (1998 & 2000).

Allians under tvång

En avhandling av Teci Hill belyser relationens betydelse inom vård och behandling. Behandlingssamarbetet visar att det är beroende av en positiv känslomässig kontakt och för klientens del är det viktigt med respektfullhet, engagemang och kompetens från behandlarens sida (Hill, 2005). Begreppet behandlingsrelation i Hills avhandling studeras i den speciella situation där behandlingen sker på institution och där behandlingen riktar sig till ungdomar med något socialt problem i denna avhandling. Behandling pågår dygnet runt och oftast inom ramen för tvångsvård. Behandlingen sker oftast i relation till en hel arbetsgrupp med olika professioner. De två behandlingsinstitutioner som är med i undersökningen skiljer sig mot Björkbacken som står i fokus för denna uppföljning. Det som är annorlunda är att Björkbackens behandlingsålder är lägre och på institutionen bodde vid den tiden både flickor och pojkar. De ungas ålder gör en skillnad i problem vid placering, orsak till placering skiljer sig t ex den yngre gruppen är vid placering inte så avancerad i brott och döms inte till LSU (Lagen om slutna ungdomsvård).

Den psykoterapeutiska relationen definieras med att de består av tre komponenter: den första, *överföringsrelationen* där ses de ömsesidiga reaktionerna på varandra och oftast grundade på tidiga upplevelser. Den *verkliga relationen* är när parternas upplevelser av världen stämmer överens och att de känner igen sina egna upplevelser i den andres version. Den tredje delen i *behandlingsrelationen* är alliansen. Den beskrivs som den genuina relationen och den som är mest adekvat i situationen. För alliansen existens är förutsättningen att det pågår en behandling. Det som formar alliansen är att både terapeut och klient bidrar. Alliansen beskrivs som den viktigaste i en terapeutisk relation (Hill, 2005). Hill skriver vidare om institutionsbehandling, alliansen påverkas av de faktiska omständigheterna som t ex ekonomiska ramar, organisation samt gällande behandlingsmiljö. Dessa faktorer bildar förutsättning för hur behandlingsalliansen skapas (Hill, 2005).

Teci Hill benämner två huvudsakliga företällningar om lärande: Överjagsideal och Goda-objektidealet. Överjagsidealet betonar relationen som den uppfostrande relationen och den

goda objektidealet präglas av ett känslomässigt möte. I hennes avhandling speglar detta personalens föreställningar om sin roll bättre än några andra begrepp.

Institutionsbehandling av ungdomar

Tore Andreassen har sammanställt *Institutionsbehandling av ungdomar - vad säger forskningen?* Det är en kunskapsöversikt över barn- och ungdomsinstitutioners behandlingsalternativ. Andreassen har här gjort en kartläggning av forskningslitteratur avseende ovanstående ämne. Han har riktat in sig på både internationell och nordisk forskning med det senare i fokus. Andreassens syfte med boken är att systematiskt gå igenom forskningen för att sammanfatta vad som kännetecknar goda institutioner. Det Andreassen skriver är vikten av att institutioner kan visa på positiva effekter och särskilt vid den ungdomsvård som innehåller ett tvång i form av till exempel Lagen om vård av unga (Andreassen, 2003).

I sammanfattningen beskriver Andreassen att behandling på institution kan förklaras med att ungdomarna samlas i grupper och att de behandlas utanför sitt vanliga sammanhang. Han sammanfattar de komponenter som kan vara av betydelse i behandlingsresultatet; val av behandlingsmetod, organisation och personalgruppsfunktion, kontakt med familj och hemmiljö med samhällsanknytning, eftervård och skolinsatser (Ibid).

Andreassens bok har i vårt uppsatsarbete både haft uppslagsboksfunction samt inspirerat och behandlat diskussionen kring ungdomars normbrytande beteende, vilket vi kommer till under avsnitt centrala begrepp.

Placerade utanför sitt sammanhang

Jürgen Degner och Anna Henriksen kom ut med en avhandling 2007 - *Placerad utanför sitt sammanhang: En uppföljningsstudie av 46 institutionsplacerade ungdomars privata och formella relationer*. Denna uppföljning har gjorts enbart på ungdomar som varit placerade på SiS särskilda ungdomshem. Syftet med avhandlingen har bland annat varit att se vilka processer som både främjar och motverkar att viktiga personer får en betydande roll i ungdomens behandling på institutionen. Tonvikten i avhandlingen ligger således på nätverket kring den unge; både det informella (vänner, släktingar etc.) och det professionella (behandlingsperson, lärare etc.) (2007). Vi kan på många plan knyta an vår uppsats till denna avhandling och kommer att behandla detta senare under centrala begrepp.

Råbyundersökning 94.

Denna rapport av Claes Levin är en omtalad uppföljning som har gjorts på institutionsplacerade ungdomar. Uppföljningen gjordes på uppdrag av ett särskilt ungdomshem, Råby ungdomshem. Levin gjorde en uppföljning vid två tillfällen, vilket inbegrep en grupp som varit utskrivna i 8-10 år samt en grupp som inte hade varit utskrivna särskilt länge. Uppföljningen gjordes mellan 1983-1993. Det finns således mer aktuell forskning inom området, vilket presenterats ovan. Den får dock medverka här som jämförelselitteratur för den intresserade.

TEORETISKT PERSPEKTIV

Här kommer vi att beskriva de delar vi har valt ur teorier vi anser är av vikt i analysen av vår empiri. Som utgångspunkt har vi valt *utvecklingsekologi*, som vi bedömer fångar upp stora delar av både empirin och vårt sätt att förstå saker. Teorin berör även Björkbackens skol- och behandlingshems sätt arbeta. Gunvor Andersson skriver i kapitlet *Utvecklingsekologi och sociala problem* att utvecklingsekologin går att se som en av hörnstenarna i nätverksterapeutiskt arbete. Vidare skriver hon att den även kan användas i förståelsen av ett barns beteendeproblem i skolan (Andersson 2002).

Dessutom kommer tre centrala begrepp att diskuteras. *Signifikant andre*, *behandlingsrelation* och *normbrytande beteende*. Dessa inrymmer i flera teoretiska perspektiv och är även viktiga för förståelsen av resultat och analysen.

Utvecklingsekologi

Enligt Urie Bronfenbrenner är utvecklingsekologi en teori om mänsklig utveckling (Andersson 2002).

”Utvecklingens ekologi (...) ligger i skärningspunkten mellan de biologiska, psykologiska och sociala principerna med avseende på deras betydelse för studier av individens utveckling i samhället” (U. Bronfenbrenner översatt av Andersson 1986 s.15).

Bronfenbrenner beskriver i sin teori att människans utveckling sker i ett sammanhang, i ett samspel och i interaktion med omgivningen. Här ska det noteras att Bronfenbrenner menar att det inte bara omgivningen som inverkar på individen utan att individen också påverkar sin omgivning (Andersson 2002). Detta exemplifieras, av Bengt-Erik Andersson i boken *Utvecklingsekologi* med nyblivna föräldrar som på varierande sätt både stimulerar och påverkar sin bebis och därigenom bidrar till dess utveckling. Bebisen påverkar också föräldrarna på olika sätt och medverkar således till sina föräldrars utveckling i föräldrarollen (Andersson 1986). Detta benämns som det *interaktionistiska perspektivet* i Bronfenbrenners teori och tillkom som reaktion mot dåtidens psykologiska forskning som till stor del riktade sig mot egenskaper och förhållanden hos individen. Aspekten miljö uppmärksammades, enligt Bronfenbrenner på ett ofullständigt sätt. De begrepp som nämndes inom miljöaspekten begränsades till ett fåtal luddiga termer som framför allt handlar om vad Bronfenbrenner benämmer som sociala adresser (socialgrupp, föräldrars utbildningsnivå, familjestruktur osv). Forskningen försökte sällan beskriva vad som sker under dessa beteckningar – vilka processer som utvecklas (Ibid). Bronfenbrenners mål handlade således om att se hur olika delar samspelar och utvecklar samt påverkar varandra. Detta blir mer tydligt i det som benämns som *systemperspektivet* och *miljöbegreppet*. B-E Andersson skriver om hur systemperspektivet i teorin är grundläggande avseende begreppet miljö. Här inbegriper det inte bara den omedelbara närmiljön, som länge varit norm inom traditionell psykologi, utan miljö inbegriper också omgivningen och samhället i stort, ur ett mer sociologiskt perspektiv och med betoning på makro-perspektivet (Andersson 1986). För att tydliggöra detta utvecklade Bronfenbrenner en modell som visar fyra analysnivåer, vilka inte är hierarkiskt ordnade utan som snarare omsluter varandra (Andersson 2002).

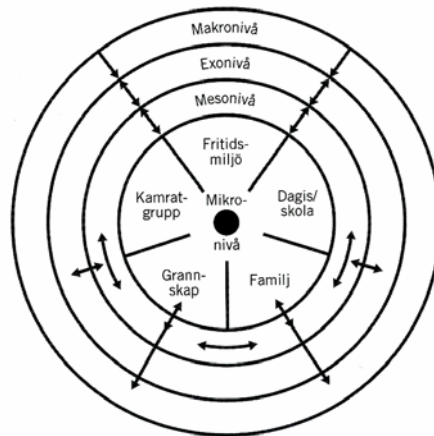


Fig. 1

Gunvor Anderssons tolkning av Bronfenbrenners modell av den utvecklingsekologiska strukturen (s. 187 Andersson 2002)

Mittenkärnan är individen och intill denne finner vi individens närmiljöer. Det är här, på *mikronivån* som interaktionen mellan individen och dennes närmiljöer försigår. På *mesonivån* finner vi interaktionen mellan individens närmiljöer vilket kan ha lika mycket betydelse som vad som sker inom respektive närmiljö. *Exonivån* utgörs i sin tur av det som ligger i direkt anslutning till individen t ex om det handlar om ett barn kan det vara föräldrars arbetsplats eller skolans organisation. Det som händer på mesonivån samspelar också med det som händer på exonivån och allt detta samspelar i sin tur även med det som återfinns på *makronivån*, det vill säga samhällsförhållanden och normer och värderingar på nationell nivå (Andersson 2002).

Bronfenbrenner menade att utvecklingsekologin behövs just för att det hjälper oss att se olika påverkansfaktorer när det kommer till mänsklig utveckling. Psykologen James Garbarino som också utförde forskning kring barn och utifrån ett utvecklingsekologiskt perspektiv kom bland annat fram till att en viktig aspekt i ett barns utveckling är antalet riskfaktorer; det är inte så svårt att hantera en till två risker som det är att hantera tre till fyra. Garbarino uppmanar oss att i arbetet med barn hindra anhopningen av riskfaktorer. Han menar vidare att utvecklingsekologin mycket väl inbegriper begrepp från utvecklingspsykopatologins kunskap som till exempel "resilience" som står för motståndskraft eller återhämtningsförmåga och även begreppet skyddsfaktor. Dessa faktorer kan dels vara individuella som till exempel social kompetens, god självkänsla och ett beskedligt temperament samt dels finnas i omgivningen i form av en bra relation till åtminstone en av föräldrarna eller till någon annan vuxen. Detta är alltså sådant som kan stärka ett barns förmåga att klara av risksituationer (Ibid).

Signifikant andre och generaliserande andre

Dessa begrepp passar denna studie eftersom de knyter an till huvudteorin, utvecklingsekologi men belyser än mer på djupet hur individen uppfattar sig själv beroende på andras och samhällets förväntningar.

De båda begreppen hör hemma under det teoretiska perspektivet symbolisk interaktionism vilket förklaras med att det specifika för människan är att vi tolkar och definierar varandras handlingar i stället för att som vi skulle kunna göra - reagera på det som händer. Det människan gör är att det vi utför och uttrycker existerar på grund av den innebörd vi människor tillskriver dem och då i vilken social verklighet det hör hemma. Processen i

symbolisk interaktionism är att samhällets stabilitet hålls upp av sociala normer som internaliseras i individen och bidrar till att människan utför beteende som är accepterat och som förväntat. Den person som av många uppfattas som interaktionismens förste man är G H Mead. Han menar att det sociala livets verklighet är detsamma som den sociala interaktionen mellan människor. Den sociala verkligheten människan förs in i blir verklig då och den verklighet människan lever i förblir viktig under utvecklingen. Det redskap som finns tillhands är symboler, verbala och icke- verbala. Kommunikation tillsammans med en utveckling av jaget är det Mead betonar (Meeuvisse och Swärd 2006) Sarnecki förklarar det tydligare genom att använda Meads begrepp *signifikanta andra*; när andras bild av oss förändras och uttalas till oss i någon form så förändras vår egen självuppfattning och denna process pågår hela livet (Sarnecki 2003). Den *generaliserande andre* är likställd en abstrakt person och det nätverk som människan lever i som till exempel familj, samhälle, kultur och umgänge (Månsson 2007).

Behandlingsrelation

Vi refererade under tidigare forskning till behandlingsrelationen. Den beskrivs som den genuina relationen. I den del av behandlingsrelationen som benämns med begreppet allians betonar Hill vikten av att både klient och terapeut bidrar till den terapeutiska relationen (2005). Vi har kopplat Hills tanke om behandlingsrelationens betydelse till Berglunds beskrivning om hur man når behandlingsmålen tillsammans med klienten. Berglund beskriver mötet som det viktiga. Något ungdomarna i hans studie har betonat. Han sammanfattar och tolkar det de har uttryckt till att det handlar om:

”ett samspel och en relation, en bekräftelse där ungdomarna blev ”någon” och därmed synlig” (s. 262 Berglund 2000).

Normbrytande beteende

En beskrivning av begreppet normbrytande beteende finns i Andershed och Andersheds bok *Normbrytande beteende – vad säger forskningen?* På en övergripande nivå skriver de att det är ett beteende som på varierande sätt bryter mot de normer och regler som gör sig gällande i den miljö som individen befinner sig i. I praktiken kan det handla om utagerande och aggressiva sätt att handla gentemot både djur och människor. Det kan också röra sig om icke-aggressiva beteenden där individen vandaliserar, stjälar eller bryter mot föräldrars regler. Vidare skriver författarna att denna definition går i linje med det som används i relevant forskning idag och att definitionen också fångar upp en potentiellt oenhetlig grupp. Både beteenden som beskrivs som aggressiva samt icke-aggressiva beteenden fångas upp i begreppet normbrytande beteenden (2005).

Normbrytande beteenden tillskrivs olika förklaringar beroende på vilken teoretisk diskurs som betonas. Det kan handla om genetiska eller sociala orsaksförklaringar i varierande hög grad. De flesta forskarna ser att detta beteende uppstår som reaktion på och i interaktion mellan genetiska riskfaktorer (t ex inlärningssvårigheter, låg impuls kontroll m.m.) och sociala påfrestningar (t ex våld i familjen, anknytningsproblem, exponering av kriminalitet m.m.) (Dégner och Henriksen 2007).

METOD

Val av metod - triangulering

I vår studie har vi valt att arbeta med metodtriangulering. Vi vill ta vara på styrkan i att varje metod avslöjar olika aspekter på den verklighet vi undersöker (Patton 1990). De metoder vi har valt att kombinera är av både kvantitativ och kvalitativ karaktär och består rent konkret av en intervjuguide med två delar. Den första delen är en enkätliknande intervju. Den har stängda svarsalternativ. Den andra delen är till stor del halvstrukturerad och består av öppna frågor och ett fåtal frågor med svarsalternativ. Den första delen ger en deskriptiv bild av hur de unga vuxna lever i dag medan den kvalitativa delen ger en förståelse i hur de unga vuxna upplever sitt nuvarande liv samt sin tid på Björkbacken. Att kombinera hårddata och mjukdata på detta sätt är att triangulera *mellan* metoder. Docent Conny Svenning, metodlärare vid Lunds universitet skriver att det går att också göra metodtriangulering *inom* metoder. Att triangulera inom metoden betyder att man inom en och samma metod utvecklar ett flertal mätinstrument till exempel olika frågor om samma sak. Detta har vi gjort genom att ställa olika frågor som belyser samma aspekt (se mer under rubriken validitet) (2003).

Vårt användande av metodtriangulering har ökat våra möjligheter att få en mer nyanserad beskrivning om de ungas nuvarande liv och upplevelser (Larsson 2005).

För att fördjupa ytterligare har vi även använt oss av teoritriangulering. Vi har nyttjat flera perspektiv för att tolka vårt empiriska material. Genom att vi använder olika metoder och teorier så kan vi se större sammanhang i vår undersökning (Patton 1990).

Utformning av intervju

Då vår uppsats tar sitt avstamp i intervjuinstrumentet ADAD som används inom Statens insitutionsstyrelse vid inskrivning, utskrivning och ettårsuppföljningar av ungdomar som placeras på myndighetens enheter blir just ADAD den centrala delen i vår intervjuguide. Som står beskrivet i bakgrunden om ADAD är det en strukturerad intervju med färdiga svarsalternativ. Svarsalternativen är kodade och således lätthanterliga vid inmatningar i dataanalyssystem som till exempel SPSS som vi valt att arbeta med. Vi har dock, för att söka svar på våra frågeställningar omarbetat ADAD på ett sådant sätt att frågorna är relevanta och passar en ung vuxen fem år efter utskrivning från behandlingshem. Vi har kortat ner själva ADAD-delen och fokuserat oss på de frågor som kan ge svar till frågeställning ett; hur de unga vuxnas livssituation ser ut idag utifrån olika livsområden. Vi har valt att lägga till frågor i den helstrukturerade intervjudelen (ADAD) som vi anser på ett bättre sätt fångar upp känslaspekter inom familj- och relationsområdet. Dessa frågor har vi fått låna från Mia Körlof, doktorand på psykologiska institutionen i Stockholm som i sin tur har fått frågorna från Lars R. Bergman och IDA-projektet. Vi har även valt att göra intervjuguidens andra del halvstrukturerad, det vill säga att den till största delen består av öppna frågor. Fördelarna med de olika intervjudelarna är att de kompletterar varandra. Den helstrukturerade med färdiga svarsalternativ ger ett mer hanterligt arbete under analysstadiet medan den halvstrukturerade delen ger möjlighet till spontana och oväntade svar från intervjudelens person (Kvale 2007). Dessa två intervjudelar kompletterar också varandra på så sätt att de söker svar på olika frågor i uppsatsens problemformuleringar (se intervjuguide i bilaga).

Urval

Urvalsgruppen bestod från början av 23 ungdomar. Grundkriteriet var att de skulle ha skrivits ut från Björkbacken mellan 2003-06-01—2004-08-31. Björkbacken är ett skol- och behandlingshem där placeringarna ofta följer skolterminen och när utskrivningen sker i juni

väljer socialtjänsten att behålla placeringen över sommaren. Detta gör socialtjänsten av den anledningen att sommaren är en tid som kan vara påfrestande för ungdomen avseende omställningen från institution till liv hemma eller annat då sommaren saknar den vardagliga strukturen. Därav valde vi att hålla utskrivningstiden till ovan nämnda tidsperiod. Vid tiden för utskrivningen var dessa ungdomar mellan 15 och 17 år. Idag är informanterna mellan 20 och 23 år.

Placeringarna under tiden då dessa ungdomar var inskrivna här gjorde sig gällande behandling. Efter att ha gått igenom de 23 placeringarna som passade vårt grundurval fann vi att en av dessa placeringar stack ut från de övriga 22. Den placeringen var en akutplacering, endast en månad lång, som föranledes av ett behandlingssammanbrott på en annan institution. Denne plockades då bort från vår urvalsgrupp. De övriga 22 i urvalsgruppen hade en genomsnittstid för placeringarna på 2 år. Från den kortaste på 6 månader till den längsta som varade 3 år och 2 månader. Vårdtiden är endast mätt på tiden då den unge var placerad på Björkbacken. Vi har alltså inte räknat med tid på utredningshem eller annan behandlande institution.

Ungdomarna placerades av olika psykosociala skäl. Som vi nämnde under rubriken Björkbacken var en övervägande del placerade enligt Lagen om vård av unga medan resterande var frivilligt placerade enligt Socialtjänstlagen.

För att sätta Björkbacken i jämförelse med SiS särskilda ungdomshem i stort har vi tagit fram siffror på hur många utskrivningar som skedde från alla SiS ungdomshem under samma tid som gör sig gällande för vårt urval (se tabell nedan).

Tabell 1

Antal utskrivningar från behandlingsavdelningar på SiS ungdomshem
LVU och SoL under 2003-06-01 tom 2004-08-31
Där den utskrivne haft åldern 15-17 år vid tillfället för utskrivningen

Ärendetyp	Kvinna	Man	Totalt
Ungdom (LVU)	98	146	244
Ungdom (SoL)	15	39	54
Totalt	113	185	298

Uppgifter ur KIA.

Vårt urval utgör 7 % (22 av 298) av SiS totala antal utskrivningar under samma period. Kvinnorna utgör 14 % (16 av 113) och männen 3 % (6 av 185).

De 22 ungdomarna har vi kontaktat med först ett brevutskick (se bilaga) och sedan telefonsamtal. Adresser och telefonnummer har vi fått via KIA (SiS registersystem) samt folkbokföringen. I enstaka fall har vi fått kontakt med den unge via deras kontaktperson på Björkbacken.

Vi har i vår studie lyckats nå 19 av dessa 22 ungdomar som vi fått göra intervjuer med.

Borfallsanalys

Det externa bortfallet består av tre stycken som vi ej har intervjuat. En har vi haft kontakt med vid ett flertal tillfällen. Denne har uttryckt en önskan om att eventuellt medverka men har ej

kommit till inbokade träffar samt varit svårtillgänglig på telefon. De andra två har vi skickat brev till i två omgångar. Vi har inte hittat några aktuella telefonnummer till någon av dessa (Svenning 2003).

Den som vi har haft telefonkontakt med har vi fått en del kännedom om. Sannolikheten för att denne inte lever enligt samhällets normer är stor. En av de andra två har vi enligt hörsägen uppfattat att det sannolikt fortfarande kvarstår allvarliga problem. Den tredje har vi inte någon som helst information om. Det vi vet om bortfallen är inget som räknas in i undersökningen i övrigt.

Det interna bortfallet har vi i form av uteblivna svar. De som finns redovisas med fotnot och anledning under aktuell resultatdel (Ibid).

Genomförandet av intervjuerna:

I enlighet med hur ADAD-intervjuerna inom SiS genomförs har vi i stort sett valt samma tillvägagångssätt. Vi har suttit bredvid informanterna så att de kan se alla frågor och svarsalternativ och att de även kan vara säkra på att vi som intervjuar antecknar det denne har sagt samt att informanten ser de kompletterande kommentarer vi gör då vi inte har ansett att svarsalternativet varit tillräckligt.

Jennie gjorde merparten av intervjuerna, 14 stycken och Emma genomförde fem stycken. Vi tog ställning till att Jennie eventuellt haft kontakt med en del av de unga vuxna under deras tid på Björkbacken och använde behandlingskontakten först och främst i telefonsamtal till informanterna. Jennie hade lättare att fånga upp dem och få dem att vilja ställa upp. I ett flertal intervjuer valde vi att Jennie skulle genomföra dem då deras kontakt gagnade situationen positivt, det vill säga att den enskilde informanten hade önskemål om att få träffa Jennie.

Vår plan var att träffa de unga vuxna i det offentliga rummet, så som ett café eller en restaurang. I verkligheten fick vi anpassa oss efter de facto att många av informanterna hade relativt nyfödda barn vilket medförde att vi träffades hemma hos dessa istället då det underlättade för dem, vilket gjorde att vi fick genomföra intervjun. Vi tog i beaktelse indikationer från annan behandlingspersonal och från de unga vuxna själva om huruvida det "gått bra" för dem eller inte, som en slags riskanalys. Detta visade sig vid ett tillfälle vara opålitligt och en obehaglig situation hade kunnat uppstå.

Validitet

Inre och yttre validitet skiljer man på i undersökningens början. Den inre validiteten handlar om projektet och den koppling som finns till teori. Hur vi lägger upp undersökningen, hur vi ställer frågor exempelvis. Svenning ger exempel på detta i *Metodboken*. Det stämmer väl överens med hur vi har valt att göra i vår studie; vi har haft olika attitydsskalor i vår enkät del och vi har olika infallsvinklar på samma problemformulering i vår kvalitativa intervjudel. Att fråga om samma saker men på olika sätt och ur olika perspektiv ökar tillförlitligheten i att man verkligen undersöker det man avser att undersöka vilket med andra ord innebär ökad validitet. (Svenning 2003). I den kvalitativa delen frågar vi om informanternas nöjdhetsgrad samt hur meningsfullt deras liv känns.

Det forskningsmaterial vi har, 19 av 22 möjliga intervjuer gör att vi mäter det vi avser att mäta på ett bra sätt. Validitet för denna studie innebär diskussion mellan kvantitativ data samt de kvalitativa frågorna. Genom metodtrianglering stärks uppföljningens validitet.

Yttre validitet är hela projektet och att den är förankrad i ett större sammanhang (Svenning 2003). Här hänvisar vi till den tidigare forskning som vi har redovisat och som vi återkopplar till under uppsatsens gång.

Kvale skriver om att regelbundet stämna av, trovärdigheten, påståendens hållbarhet och teoretisk tolkning under processens gång. Vi har hela tiden fört diskussion om uppföljningens olika delar samt resonerat kring teori. Vi har utvecklat vårt arbete under processen där vi har anammat en medveten tydlighet för att höja validiteten (2007).

Reliabilitet

Att värdera intervjuarens reliabilitet är aktuellt vid ledande frågor. Vi har valt ett strukturerat intervjuformulär på den kvantitativa delen, samt styrda frågor även till den kvalitativa delen. Att spela in alla intervjuer på band är ett sätt att undvika att påverka data. Vi har spelat in en del av intervjuer på band men dock inte samtliga informanter eftersom en del av intervjuerna gjordes på telefon (Kvale 2007).

Etiska överväganden

I vårt uppsatsarbete har vi beaktat de forskningsetiska principer för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning som Vetenskapsrådet har tagit fram. Informanterna har fått både muntlig och skriftlig information gällande uppsatsens syfte, frivilligheten i att delta samt att deras intervju svar kommer att behandlas under sekretess och på sådant sätt att ingen obehörig kommer åt materialet (www.vr.se).

Joanna Giota skriver att samhälls- och utvecklingsforskningen är av mer indirekt karaktär (i förhållande till medicinforskningen), det vill säga att resultaten nödvändigtvis inte har som syfte att gagna de som deltar. Detta är direkt applicerbart på vår undersökning i och med att det vi gör är en femårsuppföljning som kan ge underlag till vidare forskning och eventuellt förändringsarbete inom institutionsvården men som alltså inte direkt påverkar informanternas verklighet. Vidare skriver Giota att detta innebär att i arbetet med ungdomar (och barn) är det då av högsta vikt att vi diskuterar vilka risker eller negativa konsekvenser undersökningen kan medföra för de intervjuade i ett här-och-nu perspektiv (2008). De vi intervjuar är i gränslandet mellan att vara ungdomar och vuxna. Detta är aspekter vi har lyft och behandlat. Vi har varit väl medvetna om att våra intervjuer kan starta processer hos informanterna. Rent praktiskt i intervjusituationerna med de unga vuxna har vi, i de fall informanterna uttryckt att de har psykiska eller känslomässiga problem eller annat av allvarig karaktär frågat vidare i ifall de har någon hjälp och om de vill ha hjälp. I de fall där det behövts har vi gett information om var de kan vända sig för att få hjälp. Vid ett fall har vi efter intervjun tagit kontakt igen med informanten för att få en återkoppling på att denne sökt och fått hjälp.

Under intervjuerna pratade flera av de unga vuxna om andra som medverkar undersökning. Flera av de unga vuxna har kontakt med varandra och på så sätt visste de om de fått brev från oss. Vi valde att lyssna till det de hade att säga men ställde inga vidare frågor. Vid ett tillfälle erbjöds en av oss telefonnumret till en informant. Detta tackade vi nej till då det av sekretessmässiga skäl inte kändes etiskt riktigt att nå informanter den vägen.

Val av analysmetod

Vi har valt en analysmetod där vi har kunnat arbeta med olika metoder och angreppssätt. Det kallas att ha en ad hoc-strategi. I enlighet med den har vi kunnat pendla fritt mellan teori och empiri. Vi har haft några teoretiska idéer från början men som sedan till viss del har ändrats.

Detta har berott på de resultat vi har urskiljt. Vi har även inspirerats av narrativ strukturering då vi har tagit tillvara på de berättelser som har kommit utöver svaren till de frågor vi har ställt. Detta har gjort att vi fått en mer sammanhängande historia utifrån informanternas berättelser (Kvale 2007).

På följande sätt har vi gått tillväga:

1. Praktiskt har arbetet med materialet gått till så att vi har kodat in svaren i den kvantitativa delen i SPSS. Med hjälp av detta program har vi bearbetat innehållet, skapat tabeller och diagram. Svaren till de öppna frågorna i den kvalitativa delen har vi transkriberat och skrivit ut på papper. Vi har klippt ut och klistrat upp alla kommentarer som tillhör respektive fråga. Författaren som gav oss uppslaget menade på att det enda som begränsar forskaren i analysen är kreativiteten (Kreuger 1998).

2. I processen upptäckte vi att några av informanterna verkade ha fler problem i flera olika livsområde. Detta ledde till en systematisk genomgång av allt material och mynnade ut i följande grupper:

Grupp A

- Aktuellt drogmissbruk samt om informanten lever med annan person som missbrukar och själv nyligen missbrukat.
- Om informanten är i en pågående juridisk process avseende brott.
- Allvarligt destruktivt leverne, i form av alkoholproblematik och riskumgänge.

Grupp B

- Inget missbruk samt ingen pågående aktuell kriminell.
- Att informanten har övervägande del vänner som inte använder droger eller begår brott.

I det fortsatta arbetet har vi utifrån grupp A och grupp B skannat igenom de nio livsområdena i som utgör ADAD-instrumentet.

RESULTAT

I analysen och presentationen av resultatet har vi antagit en hermeneutisk ansats då syftet är att fånga informanternas hela berättelser och ge dessa mening (Kvale 2007). Detta gör vi genom att varva kvantitativa och kvalitativ data i form av tabeller och siffror samt kommentarer och citat. Vi vill med detta fördjupa förståelsen för de unga vuxnas livssituationer samt upplevelser av tiden på Björkbacken.

Som vi har presenterat har vi kunnat urskilja två grupper bland informanterna. Grupp A består av dem som går utanför samhällets normer genom brottsliga handlingar och destruktivt leverne, i form av alkoholproblematik och allvarligt riskumgänge. Av samtliga 19 informanter hamnar åtta stycken i denna grupp.

De övriga elva utgör således den grupp vi kallar grupp B. Denna grupp befinner sig inom samhällets normer och hamnar i gruppen som beskrivs klara sig mer självständigt.

Nedan följer ett avsnitt där kommer vi att presentera resultat med tillhörande analys utefter tre teman: *socioekonomiska faktorer*, *sociala faktorer* samt *problem och hjälp*. Dessa står för tre övergripande områden som vi valt ut och kunnat se mönster i relation till grupp A och B samt i relation till samtliga 19 informanter. Därefter kommer *temat tiden på Björkbacken*, vilket enbart kommer att presenteras i relation till samtliga informanter.

Som bakgrund till resultaten vill vi först klargöra hur informantgruppen ser ut idag utifrån kön och ålder:

Tabell 2 Ålders- och könsfördelning

År	Män	kvinnor	
20	1	4	
21	2	3	
22	3	2	
23	-	4	
Totalt	6	13	19

13 av informanterna är kvinnor och sex stycken är män. Medelåldern för både kvinnor och män är 21, 5 år.

Socioekonomiska faktorer

Som första tema presenterar vi de socioekonomiska faktorerna i informanternas liv. Detta inbegriper utbildning, arbete, försörjning och boende. Dessa fyra områden interagerar med varandra och behandlas således tillsammans i kommande analys.

Utbildning

Samtliga informanter har avgångsbetyg från grundskolan och av dessa 19 är det 13 som har den som senast avslutade utbildning. Gällande vilka som har gymnasiekompetens eller inte ser vi en signifikant skillnad mellan grupp A och grupp B. Endast en informant har det ur grupp A medan nästan hälften ur grupp B har gymnasiekompetens.

Tabell 3 Gymnasiekompetens, antal / grupp, idag

Har gymnasiekompetens.	ja	nej	total
Grupp A	1	7	8
Grupp B	5	6	11
<hr/>			
Totalt	6	13	19

Dock kan vi se att det inte finns några större skillnader inom grupperna avseende om de vill studera vidare. Av samtliga 19 är det 16 som vill läsa in gymnasiet och/eller studera på högre nivå. I den öppna frågan om hur deras liv ser ut om fem år är det en tredjedel som tar upp utbildning som en viktig framtidsplan, dock återfanns dessa till stor del i grupp B och hänvisade till högre utbildning än gymnasiet.

”Då läser jag på socionomprogrammet och är nästan färdig.”

En av informanterna i grupp A, utan gymnasiekompetens berättar dock om planer vidare inom utbildningsområdet.

”Då har jag partner och barn och är utbildad i psykologi.”

Arbete

Avseende arbete har vi fokuserat på ordnad sysselsättning. Till dem som har ordnad sysselsättning räknar vi fast anställning, timanställning och de som är i yrkesutbildning. De som för närvarande är föräldralediga har vi kategoriserat utefter ifall de har en ordnad sysselsättning att gå tillbaka till eller inte.

Det har visat sig att tio av samtliga informanter har en ordnat sysselsättning. Dock skiljer det sig åt mellan grupp A och grupp B, vilket tabellen nedan visar.

Tabell 4 ordnad sysselsättning, antal/grupp, idag

Har ordnad syssels.	ja	nej	total
Grupp A	2	6	8
Grupp B	8	3	11
<hr/>			
Totalt	10	9	19

Endast en fjärdedel i grupp A har en ordnad sysselsättning medan nästan tre fjärdedelar har det i grupp B.

En av dem som inte har sysselsättning idag i grupp A sätter ord på vikten av arbete för denne i frågan om en positiv förändring i livet sedan utskrivningen.

”ja, det var ju när jag började jobba och såna grejer. Då jag kände att nu bor jag inte där [Björkbacken, reds. anm.] utan nu klarar jag mig själv. Utan hjälp runtomkring.”

Boende

Tabellen nedan visar hur boendesituationen ser ut idag för de unga vuxna. Vi har räknat de som har ett stadigt boende vilket innefattar ett stabilt boende hos partner eller förälder. I grupp A är det hälften av informanterna som saknar ordnat boende och i grupp B är det endast en som gör detsamma.

Tabell 5 ordnat boende antal/grupp, idag

Har boende.	ja	nej	total
Grupp A	4	4	8
Grupp B	10	1	11
<hr/>			
Totalt	14	5	19

Tio av samtliga 19 betonar boendet i frågan om hur de föreställer sin framtid om fem år, det är allt från egna lägenheter till hus på landet som önskas. En av informanterna uttrycker vikten av att bo kvar i sin lägenhet.

”...bo kvar i min lägenhet, för jag ska inte flytta så mycket som jag har gjort.”

Detta går att relatera till de siffror som finns att utläsa i SiS egna statistik. Institutions-placerade ungdomar uppvisar en hög flyttfrekvens.

Detta för oss in på hur informanternas boendehistoria har sett ut under den tid som gått sedan de skrevs ut från Björkbacken. Här och nu- perspektivet åsyftar till de senaste 30 dagarna då tiden sedan utskrivningen varierar för de unga vuxna mellan fyra år och sju månader till fem år och nio månader. Denna tabell innehåller samtliga informanternas boendehistorik samt dagens aktuella boende

Tabell 6 Boende: femårsöverblick samt boende idag.

År	Föräldrar	Eget	Heldygnsvård ¹	Inget stadigt	Häkte/anstalt	Annat	totalt
							19
1	10	3	5	-	-	1 ²	19
2	4	5	9	1	-	-	19
3	5	7	5	-	1	-	19
4	3	9	2	1	2	-	19
5	1	14	-	-	2	2 ³	19
Här och nu	1	13	-	2	1 ⁴	2 ⁵	19

Tabellens första rad, år ett efter utskrivning visar att 13 ungdomar flyttade till ett naturligt boende för åldern, alltså hem till föräldrar eller till eget boende. Fem flyttade till heldygnsvård och den sista informanten under kolumnen märkt annat var avviken vid utskrivning. Det andra året urskiljer sig med att fler kommer till någon form av heldygnsvård. Nio personer är under år två i någon vård. År tre tillkommer en till kolumnen anstalt, vilket följs efter år fyra med två i anstalt. Under årens gång har den unge kommit upp i åldern 21-23 år och då ser boendet ut enligt följande, en bor kvar hos föräldrarna, 13 har eget boende. Det finns de som fortfarande ej har ordnade boende. De flyttar runt bland kompisar och ett fåtal av dem bor tillfälligt i partners boende.

Försörjning

I tabellen om försörjning har vi grupperat de som har en stadig inkomst. Till det räknar vi CSN och de som klarar sig på enbart föräldrapenning. Till ordnad ekonomi räknar vi även de

¹ Heldygnsvård = familjehem, särskilt ungdomshem och annat HVB-hem

² Avviken vid utskrivning

³ Inget eget stabilt boende, med partner

⁴ § 34

⁵ Inget eget stabilt boende, med partner

som har en försörjning via en partner i form av gemensam ekonomi. De föräldralediga som kompletterar med ekonomiskt bistånd har vi räknat som att de saknar ordnad ekonomi. Nedan kan man se fördelning på ekonomi i de båda grupperna. Här kan vi se att tre fjärdedelar i grupp B har en stabil försörjning medan endast en av informanterna i grupp A har detsamma.

Tabell 7 Försörjning, idag antal/grupp

Försörjning	ja	nej	total
Grupp A	1	7	8
Grupp B	8	3	11
Totalt	9	10	19

När vi har intervjuat de unga vuxna har det framkommit att ett fåtal av dem har skulder på grund av ett liv med brott och droger. En person som har missbrukat beskrev att denne hade höga skulder till kronofogdemyndigheten så även partnern. De som har begått brott har skadestånd att betala.

Analys

Som vi nämnde tidigare är dessa fyra delarna: utbildning, arbete, boende och försörjning grunden för att komma igång med en fungerande självständig livssituation. I ovan presenterade resultat finner vi också att dessa interagerar med varandra. Vi ser att grupp B i nämnvärt större utsträckning har utbildning, ordnad sysselsättning, stadig ekonomi och boende. Nedan har vi gjort en modell utifrån ett ekologiskt perspektiv där vi tydliggör för hur det ena påverkar det andra.

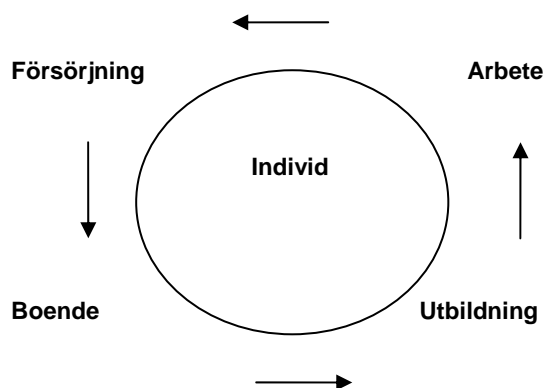


Fig. 2

Utbildning ger jobb som i sin tur ger försörjning vilket gör det lättare att få ett ordnat boende. Står någon utan boende blir det även svårare att tillskansa sig bitarna utbildning och arbete då denne saknar en fast punkt att utgå ifrån. Så går det runt och föder varandra.

Vidare går det att lyfta upp resonemanget och hitta förklaringar på både grupp- och samhällsnivå. Först tänker vi oss att samtliga av dessa har i någon grad haft ett normbrytande beteende då det har varit anledningen till institutionsplacering från början. Vägen från ett normbrytande beteende under barndoms- och ungdomsåren är längre till ett socialt fungerande liv i vuxen ålder än för personer utan nämnd problematik i samma ålder (Andershed och Andershed 2005). Andreassen hänvisar i sin bok till ett flertal studier som visar att ju senare

det normbrytande beteendet debuterar desto större chans finns det för ett framtida liv utan sociala problem (2003). Här har vi inte tillräcklig bakgrundshistoria om informanterna för att kunna dra samma slutsats men den kännedom vi har uppvisar tendenser för att även det kan göra sig gällande för den gruppen vi har följt upp.

På samhällsnivå går det att hitta viss förklaring till ovanstående resultat i den rådande lågkonjunkturen samt den allmänt svåra bostadssituationen.

Sociala faktorer

Det vi kallar sociala faktorer här inrymmer områdena egen familj, vänner och föräldrar. Dessa utgör en individs omedelbara och viktigaste omgivning. De olika områdena samspelar både med individen och inom samt mellan varandra (Andersson 2002). Av den anledningen kommer vi att presentera dessa områden i följd som sedan mynnar ut i en gemensam analys.

Egen familj

Något vi noterade väldigt tidigt i vår uppföljning var att mer än hälften av dessa unga vuxna har barn. Nio av de tio som har barn var under 22 år när de fick sitt första barn. En var 22 år fyllda. I Sverige är medelnsnittsåldern 29 år för kvinnor och 31, 4 år för män vid tidpunkten för första barnets födelse (www.scb.se).

Nedan ser vi att det skiljer sig åt grupperna emellan. Nästan tre fjärdedelar har barn i grupp B. I grupp A har en fjärdedel barn.

Tabell 8 Antal/grupp som har barn

Har barn	Ja	Nej	Totalt
Grupp A	2	6	8
Grupp B	8	3	11
Totalt	10	9	19

Sju av samtliga tio som har barn nämner barnet/n som den största positiva förändringen sedan utskrivningen från Björkbacken. En av informanterna i grupp B uttrycker tydligt att det var graviditeten som fick henne att sluta missbruka.

”Blev med barn och slutade med droger och alkohol rakt av.”

Hälften av samtliga tio informanter som har barn lever ihop med barnet/ns mamma/pappa, dessa utgörs av två informanter från grupp A och tre stycken från grupp B. De övriga i grupp B fördelar sig så att två har egen vårdnad och två delar på vårdnaden och i det sista fallet är vårdnaden oklar.

Nedanstående tabell redogör för hur många av samtliga informanter som lever i en relation, sett utifrån grupperna A och B.

Tabell 9 Antal/grupp som lever i en relation

Lever i en relation	Ja	Nej	Totalt
Grupp A	4	4	8
Grupp B	9	2	11
Totalt	13	6	19

Hälften i grupp A lever i en relation medan 82 % (9 av 11) i grupp B gör detsamma. Noterbart här är att de två som inte lever i en relation i grupp B har relativt nyligen avslutat en, enligt dem, dåligt förhållande i det avseendet att partnern bland annat begått brott.

Att relationerna utgör en viktig del i de unga vuxnas liv kommer fram i de öppna frågorna. Åtta av informanterna har på något sätt nämnt relation i frågan om en positiv förändring. I ett fall handlar det om att informanten har avslutat en dålig relation.

”Att jag gjorde slut med puckot.”

Två stycken nämner en partner som huvudanledning till att ha kunnat sluta med droger.

”Träffat min man. Han har hjälpt mig att sluta med tyngre droger. Nu har han även hjälpt mig att sluta med hasch men det är svårt.”

”En som jag var ihop med hjälpte mig att sluta med flera droger. De tunga.”

Någon uttrycker träffandet av sin partner som att det plötsligt fanns hopp i livet vilket gav upphov till förändring. En annan informant säger:

” ... alltså skulle det inte vara för X så tror jag att jag skulle halka tillbaka. Jag tror faktiskt det, X har skitstort inflytande på mitt liv.”

Vänner

Samtliga 19 informanter umgås med vänner som *varken* begår brott eller använder droger. Avseende siffrorna för hur många som umgås med vänner som begår brott och/eller använder narkotika ser det ut som följer. I grupp A umgås tre fjärdedelar med vänner som använder narkotika och mer än hälften med vänner som begår brott. I grupp B svarar ingen av informanterna att de har det umgänget.

Tabell 10 Antal/grupp som umgås med vänner som använder narkotika och/eller begår brott

Umgås med vänner som	Använder narkotika	Begår brott
Grupp A	6	5
Grupp B	-	-

Det skall dock lyftas att vi har skönjt förändring bland de i grupp A. Hälften av dessa informanter tar upp, under frågan om en positiv händelse sedan utskrivning, att de den senaste tiden på ett eller annat sätt tagit steg på vägen från umgänget med vänner som använder narkotika och/eller begår brott.

”att jag åkte från stad X och försöker bygga något nytt.”

En annan berättar om att många av dennes vänner nyligen har åkt fast för brott vilket har fungerat som en väckarklocka för denne. Två av informanterna pratar om aktiva val angående att sluta med brott och droger vilket inbegrep umgänget.

Föräldrar

En av frågorna vi har ställt i området om familj är ”om du behöver råd i viktiga frågor, händer det att du vänder dig till din mor/far”?

Tabell 11 råd från mor eller far inom Grupp A och B

Mor/far	Inte alls	lite	Ganska mycket/Mycket	Totalt	bortfall ¹
Grupp A					
Råd från mor	5	3	-	8	-
Råd från far	1	2	3	6	2
Grupp B					
Råd från mor	2	3	5	10	1
Råd från far	4	-	7	11	-

Mer än hälften i grupp A vänder sig inte alls till sin mor om de behöver råd. Tre av åtta tar kontakt med förälder angående råd och de fallen vänder de sig till sin far. I grupp B är det cirka hälften som tar stöd av mor eller far i viktiga frågor inom gruppen på 11 informanter.

Vi har även en fråga om hur varmt de känner för sin mor respektive sin far. Som alternativt finns *inte alls*, *lite*, *ganska mycket*, *mycket*. Av samtliga så känner alla som har föräldrar i livet samt de som har kontakt med föräldrarna att de känner mycket för sina föräldrar. Svaren på denna fråga blir förhållandevis höga och skiljer sig inte nämnvärt åt mellan grupp A och grupp B. Ett fåtal känner inte alls för sina föräldrar.

Vi ville även se på möjligheten de unga vuxna har att vända sig till någon som fungerar som extraförälder eller annan viktig vuxen.

Detta resulterade i nedanstående siffror:

Tabell 12 Extraförälder i ditt liv

Extraförälder	ja	nej	total
Grupp A	1	7	8
Grupp B	6	5	11
Totalt	7	12	19

Det är en i den första gruppen som har en extraförälder (släkt), medan i Grupp B är det sex som har en extraförälder. Tre av dessa är personer som har kommit in i den unges liv via socialtjänst. Avseende de sju extraföräldrarna, som vi har valt att kalla denna grupp som finns i de unga vuxnas liv så känner de mycket varmt för dem samt vänder sig ofta till dem för råd

Analys

Det vi har presenterat i ovanstående resultatdel uppvisar en tydlig bild av vilken roll omgivningen får i en individs liv och hur omgivningen både kan fungera som skyddsfaktor och riskfaktor. I grupp B:s fall verkar goda kärleksrelationer och barn i hög grad återkomma som skyddsfaktorer. Vi tänker ur ett utvecklingsekologiskt perspektiv hur dessa unga vuxna själva skapar sig nya sunda nätverk och familjer som kan samspela med dem på konstruktiva sätt. Som en av informanterna satte ord på, hur partnern har ett stort inflytande på denne och att utan partnern skulle denne falla tillbaka. Inflytandet kan inbegripa partnerns ärliga förväntningar på informanten vilket informanten i sin tur väljer att utvecklas i och samspela

¹ Avliden förälder

med. Det är här vi se hur utvecklingsekologin och begreppet *signifikanta andra* tar varandra i hand och ger stöd i att förklara det som visar sig fungera väl i ovan nämnda grupps livssituationer. Bronfenbrenner syn på att vi hela tiden utvecklas i samspelet med vår omgivning och Sarnecki som mer i detalj beskriver processen som mellan hur andra uppfattar oss och hur vår självuppfattning förändras därefter (Andersson 2002 och Sarnecki 2003). Vidare har informanterna i grupp B valt bort umgänge med vänner som använder narkotika och som begår brott. Detta är i allra högsta grad aktiva val som de har gjort till förmån för nya vänner utan normbrytande beteende i den meningen. Garbarino menade att i arbetet med barn ska man hindra anhopningen av riskfaktorer (Andersson 2002). I det här fallet får vi ju lov att säga att dessa unga vuxna själva har gjort många viktiga val i processen att minska risksituationer runt omkring sig och lyckats väl. Grupp B har kommit en längre bit på väg avseende detta område men även informanter i grupp A har som vi nämnt tankar kring umgänget och sin egen situation gällande brott och droger. En informant uttryckte rätt ut att det var positivt att några av kompisarna åkt fast för brott. Denne informant kanske saknade styrkan att själv ta sig ur det sammanhanget och tog här tacksamt emot knuffen från oväntat håll. Det vi kan se i grupp B är att en betydligt större andel har en ”extraförälder” i sitt liv. Någon som kan gå under epitetet signifikant andre och som tillsammans med andra personer i den unge vuxnes liv kan utgöra den generaliserande andre. Det vill säga att här stå för goda normer och värderingar (Månsson 2002). De unga vuxna i grupp B kanske har fått fler och tidigare ”knuffar” i rätt riktning av just dessa betydelsefulla personer.

Något som tåls att lyftas mer specifikt är just de facto att tio av dessa 19 har barn och har fått dem i relativt unga år (18-22 år). Som vi nämnt under centrala begrepp tar Andershed och Andershed upp just olika studier som fastlår att kvinnor med normbrytande beteende får barn tidigare än andra kvinnor (2005). Detta är något som tydligt visar sig i vår undersökning. Det är inte särskilt svårt att komma fram till resultatet, att många som varit placerad på institution i det här fallet, har fått barn tidigare än befolkningen i stort men desto svårare är det att klargöra exakt vilka faktorer som föranleder detta. Utifrån våra valda teoretiska perspektiv tänker vi oss att det finns en viss förklaring. Viljan att skapa en ny egen och till stor del vald familj. Att börja från början och skapa sig ett nytt sammanhang utan tidigare kanske konfliktkantade relationer.

Slutligen under detta område är det värt att nämna att det inte finns någon nämnbar skillnad mellan grupp A och grupp B avseende området hur varmt de känner för sin mor och sin far. Ett fåtal informanter kände inte alls för en eller två av sina föräldrar och dessa fördelade sig i princip jämnt mellan grupperna.

Problem och hjälp

Här presenteras hur informanterna upplever sin situation utifrån de områden som behandlar missbruk och kriminalitet då dessa står för det vi har räknat som normbrytande beteende och vilket i förlängningen också samspelar med vad vi har visat övriga livsområden. I samband med dessa två livsområden väljer vi också att presentera skattningsfrågorna till området psykisk hälsa. Detta då det både kan ligga till grund för andra problem samt vara ett resultat av till exempel missbruk. Sist i detta avsnitt redovisar vi även skattningsfrågor som behandlar informanternas övergripande känsla av sin livssituation.

Droger

Av samtliga 19 är det 13 som inte alls har upplevt oro de senaste 30 dagarna angående problem som rör narkotika. I grupp A har mer än hälften svarat att de upplevt *lite* till *ganska mycket* oro medan i grupp B är det endast en informant som svarat att den känt sig lite oroad och besvärad

Tabell 13 Antal/grupp

Hur oroad och besvärad har du varit de senaste 30 dgr över narkotikaproblem?

	inget alls	lite	ganska mycket	mycket	Totalt
Grupp A	3	2	3	-	8
Grupp B	10	1	-	-	11
Totalt	13	3	3		19

Tabell 14 Antal/grupp

Hur viktigt är det för dig nu att få hjälp för narkotikaproblem?

	Inget alls	lite	ganska mycket	mycket	Totalt
Grupp A	5	2	1	-	8
Grupp B	10	1	-		11
Totalt	15	3	1	-	19

Gällande vilka som vill ha hjälp för problem som rör narkotika sjunker siffrorna något. I grupp A svarar tre stycken att de vill få hjälp i någon mån. En informant i grupp B vill ha hjälp i någon form vilket denne kommenterar genom att säga att det för denne alltid är viktigt med stöd och uppbackning i och med att denne har haft problem.

Brottslighet

Av samtliga 19 är det 15 som inte är oroad eller besvärad alls över eventuellt brottsligt beteende. De fyra som svarar att de i någon mån är det återfinns i grupp A. Av dessa är det tre stycken som vill få hjälp. Ingen i grupp B uttrycker något behov av hjälp gällande detta område.

Tabell 15 Antal/grupp

Hur oroad eller besvärad har du varit de senaste 30 dgr över problem med ett ev brottsligt beteende?

	Inget alls	Lite	Ganska mycket	Mycket	Totalt
Grupp A	4	1	2	1	8
Grupp B	11	-	-	-	11
Totalt	15	1	2	1	19

Psykisk hälsa

Av samtliga 19 informanter svarar sju stycken att de har i någon mån känt sig oroad eller besvärade de senaste 30 dagarna gällande psykiska eller känslomässiga problem. Av dessa återfinns fem stycken i grupp A. Två i grupp B svarar att de känt sig *lite* oroad och besvärade de senaste 30 dagarna.

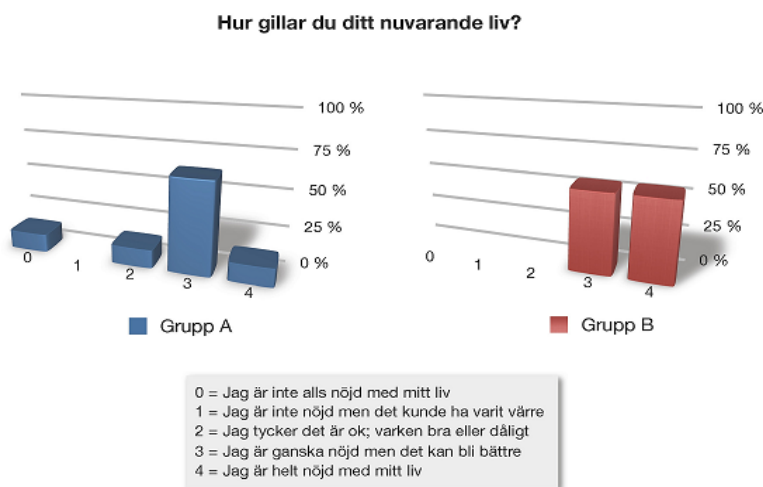
Tabell 16 Antal/grupp

Hur oroad eller besvärad har du varit de senaste 30 dgr över psykiska eller känslomässiga problem?

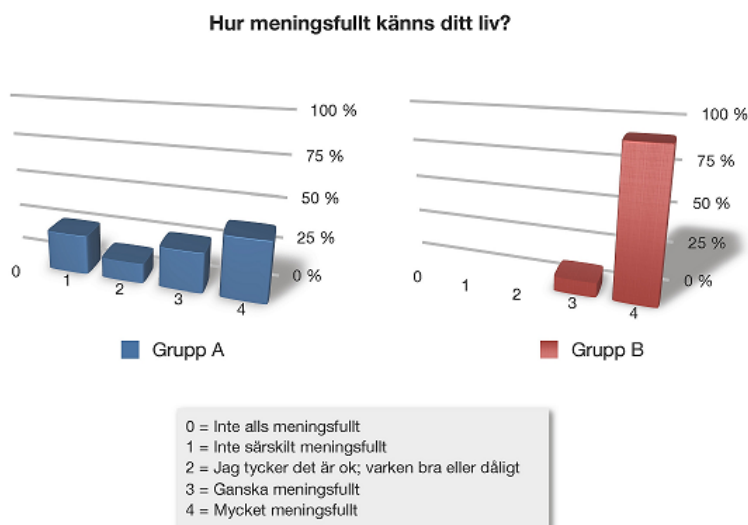
	Inget alls	Lite	Ganska mycket	Mycket	Totalt
Grupp A	3	3	2	-	8
Grupp B	9	2	-	-	11
Totalt	12	5	2	-	19

Samma sju informanter som uppgett oro vill också få hjälp i någon mån.

Som avslutning på området som rör de unga vuxnas nuvarande liv presenterar vi nedan hur de gillar sitt nuvarande liv respektive hur meningsfullt de upplever att det är.



Av samtliga informanter är det en person som uppger att denne inte alls är nöjd med sitt liv. En annan tycker att det är varken bra eller dåligt och resterande 16 återfinns vi i kategorierna ganska nöjd och helt nöjd.



Analys

Av de svaren som finns att utläsa under orolighet gällande drogproblem samt brottsligt beteende så överensstämmer det väl med hur problematiken ser ut i grupp A. Detta visar på en medvetenhet om det egna normbrytandet beteendet hos dessa informanter. Siffrorna sjunker något när frågan handlar om att få hjälp med nämnda problem. Det kan handla om en ovilja och brist på motivation att ta itu med problemen men det kan också bero på som en av informanterna uttrycker det:

”Det är upp till mig att förändra”

Vilket dels kan härledas till okunskap om vilken hjälp som finns att få samt ovilja att få hjälp utifrån. Det finns ett fåtal som klart uttrycker att de vill ha stöd samt att de inte vet vart de ska vända sig. Det talar för en ensamhet i samhället där de inte vet var eller till vem de ska vända sig.

Mer än hälften i grupp A har också svarat att de är oroade eller besvärade på grund av psykiska eller känslomässiga problem de senaste 30 dagarna. Således kan vi se ett visst samband mellan narkotika och/eller brottsligt beteende och psykiska besvär.

Beteendeförändring kräver rätt behandlingsmetod, ett bra behandlingsklimat med tydlig och enig personalgrupp samt en organisation som fungerar tillfredställande. Andreassen fortsätter och säger att två år efter avslutad institutionsbehandling är det vanligt att en del återfaller i det gamla invanda problembeteendet. Andreassen har även pekat på smittoeffekt på institution, där negativa beteende förs vidare mellan de unge och utgör en riskfaktor. Att arbeta med den unges miljö under och efter utskrivning redovisas som viktiga framgångsfaktorer (2003). De unga vuxna vi har följt upp fem år senare efter avslutad institutionsvistelse visar på att flera upplever en hög grad av nöjdhet och att de idag gillar sitt liv nuvarande liv. Dock finns det informanter som är utan dessa positiva känslor. I Bronfenbrenners modell där individen återfinns i mitten och med de olika närmiljöerna nära sig speglar livet för informanterna. Utanför närmiljön sker ett samspel med samhället det existerar en växelverkan mellan de olika nivåerna. Ett exempel är att cirka hälften av informanterna har nu bildat egen familj och den närmiljön bidrar till att de idag har en positiv upplevelse av livet. Av dessa informanter med den nöjda bilden av sitt liv har andra delar i närmiljön som kan oroa dem. Det finns dock informanter som har en annan närmiljö med övervikten på en negativ sådan, exempelvis de som ingår i ett nätverk av kompisar där ett normbrytande beteende återfinns i form av brott och droger. Dessa informanter beskriver sin vardag på ett mer problematiskt sätt. Som vi inledde denna analys med kan vi se att dessa trots allt vill något annat. De vill göra annorlunda. Den ensamhet vi har fått redovisat från några, de som inte vet var de ska vända sig, säger något om att samhället behöver göra något för en del av de unga vuxna under en längre tid. Bidra till att bygga in dem i den modell vi utgår ifrån så att en helhet uppstår även för dem. I frågan om framtiden svarar informanterna, oavsett vilken grupp de tillhör i vår undersökning, att de vill leva ett liv med ett gott boende, en egen familj och ett fast arbete. De vill leva enligt normen. De vill vara inkluderade.

Tiden på Björkbacken

Nedan kommer vi att redogöra för ungdomarnas upplevelser av tiden på Björkbacken. Här redovisas samtliga 19 informanter gemensamt. Här besvaras undersökningens tredje frågeställning om hur de reflekterar som unga vuxna kring tiden på Björkbackens skol- och behandlingshem.

Nedan redovisar vi två frågor av kvantitativ karaktär där ungdomarna har kunnat välja mellan följande fasta svarsalternativ: *inte alls*, *lite*, *ganska mycket*, och *mycket*. Resultatet av den första frågan *tycker du att personalen förstod vad du behövde få hjälp med?* (tabell ...) berättar att samtliga informanter i någon grad upplever att personalen på Björkbacken förstod deras problem.

Tabell 17

Tycker du att personalen förstod vad du behövde få hjälp med?

inte alls	lite	ganska mycket	mycket	totalt
-	6	11	2	19

I tabellen nedan kan man se att övervägande svar från informanterna är positiva avseende tillgången till behandlingspersonal att prata med. Samtliga informanter utom en svarar att de tycker att behandlarna tog sig ganska mycket/mycket tid

Tabell 18

Tycker du att personalen tog sig tid att prata med dig när du behövde?

inte alls	lite	ganska mycket	mycket	totalt
-	1	7	11	19

Betydelsefullt för dig?

I den kvalitativa delen av intervjun under rubriken "Tiden på Björkbacken" såg vi ett tydligt tema som återkom i flera kommentarer. Det som visade sig ha stor betydelse för de unga vuxna i deras upplevelse av tiden på Björkbacken är deras kontaktpersoner eller annan personal. Cirka två tredjedelar har tagit upp detta som något som var särskilt betydelsefullt för dem.

För att belysa det som framkom ger vi här några citat:

"Det är ju tre personer som... dom tog sig tid. Inte att det var såhär all eyes on me utan dom tog sig verkligen tid. Dom kunde vara skarpa, dom kunde säga ifrån men dom tog sig tid."

"jag har kvar en nyckelring som jag fått av mina kontaktpersoner med deras skrattande ansikten..."

"En person, han sa alltid till mig: du är bäst, du kommer att klara allt..."

Det som även utmärker sig i frågan om vad som var särskilt betydelsefullt nämner en tredjedel av informanterna att aktiviteter tillsammans var viktigt. Resor som gjordes med kontaktperson eller i grupp räknades upp.

"Jag och min kontaktperson åkte till Riksgränsen nästan vid midsommar. Något av det häftigaste jag har upplevt, riktigt häftigt."

”Vi hyrde stuga, kanot och segling. Det bästa, det underbaraste jag har haft i mitt liv!”

”När personal X och jag gick på Frölunda hockeymatch. Hälsa honom att jag fortfarande är helt besatt.”

Delaktighet i din vård.

I frågan om delaktighet i sin vård upplever cirka hälften att de inte har haft något eller lite att säga till om. De andra nio upplever att de har haft ganska mycket/mycket att komma till tals om vad gäller vården och om vad de behövde.

Tabell 19

Kunde du säga vad tyckte om din vård och om vad du behövde?

inte alls	lite	ganska mycket	mycket	totalt
3	7	5	4	19

Vad fick du hjälp med?

Informanternas berättelse om vad de fick hjälp med rör flera punkter som återfinns i socialtjänstens uppdrag. En fjärdedel svarar att de fick hjälp med skola och lika många svarar att de fick hjälp med familj. Tre nämner att de fick hjälp med att arbeta med aggressivitet, tre andra nämner att de fick hjälp via psykologsamtal som de gick på regelbundet. Beskrivningar som handlar om hjälp med identitet och jagstärkande förekommer, liksom kriminalitet.

På frågan om vad de idag upplever att de inte fick hjälp med säger enstaka informanter bland annat att de inte fick hjälp med utslussningen efter lång tid på institution. En informant som uttryckte att denne inte fick hjälp med droger:

”det var väl svårt att tänka att någon som var så ung hade så mycket drogproblem”.

En annan informant belyser att det borde varit mer individuellt anpassat, exempelvis att man borde få välja psykolog så att man får en som passar. Tre uttrycker att de nu i efterhand kan se att de inte var mottagliga då.

”alltså inte redo att förändra något då så att.... det spelar ingen roll vad någon gör om man inte själv vill”

En annan informant berättar att denne inte blev behandlad för sin morgontrötthet, Informanten berättar vidare att denne har fortfarande minst tre alarm för att gå upp på morgonen.

Dåligt för dig?

I den fråga som behandlar vad informanterna tyckte var dåligt för dem på Björkbacken kan vi urskilja svar som rör regler och frihetsinskränkning.

”att tjejrna och killarna inte fick röka tillsammans, men personal fick göra det, de stod utanför med en kopp kaffe och skrattade”

En annan aspekt som kom fram i fyra av informanternas berättelser var att det var på Björkbacken ett negativt beteende tog sin början eller accelererade. I ett fall gällde det självdestruktivitet genom att avsiktligt skada sig själv. De andra gällde bruk av droger.

”Det var där allt dåligt började ... Glade och hårspray som vi började använda” [i berusningssyfte, reds. anm.]

”... jag började använda droger som jag inte visste fanns”

Analys

Tiden på Björkbacken präglas mycket av relationen till behandlarna. Detta både när det gäller de positiva och de negativa erfarenheterna. Flertalet pekar på att personalen tog sig mycket tid med dem och att de i relativt hög grad förstod deras problem. Flera nämner också enskilda upplevelser ihop med kontaktperson eller personal som det enskilt mest värdefulla under hela vistelsen på Björkbacken. För att komma till en positiv förändring har det visat sig att en vuxen viktig person har inverkan på deras liv. Det som informanterna lyfter är betydelsen av en relation till behandlingspersonal, att de blev sedda och uppmärksammade på ett positivt sätt. De, idag unga vuxna kommer ihåg vad personalen har sagt till dem när de har lyft deras resurser. De har behållit minnesbilder och även sparat materiella minnen t ex i form av en nyckelring.

Den positiva miljön i form av god relation med behandlingspersonal kommer fram i flera berättelser och i det sammanhanget, mötet dem emellan kan resurser hos den unge lyftas och leda till förändring (Berglund 2000). Kontaktpersonerna och behandlingspersonalen som lyfts här har i de här fallen blivit signifikanta andra i de ungas liv (Sarnecki 2006). Till detta resonemang lägger vi till Garbarino som belyser risk- och skyddsfaktorer. Han nämner bland annat social kompetens och ett gott självförtroende som skyddande faktorer. De unga vuxna som lyft behandlingspersonal och kontaktpersoner som särskilt betydelsefullt i institutionsvistelsen upplever att de har fått bra respons vilket i sin tur innebär att personalen i de fallen har lyckats med att bygga upp skyddande faktorer kring den unge. God nära vuxenkontakt kan gynna positiv utveckling (Andersson 2002).

I kontrast till de positiva relationer med behandlarna kommer det som flera av informanterna upplever som en låg delaktighet. Detta inbegriper även frustration över regelverket och över regler där behandlarna ibland beskrivs uppvisa inkonsekvens. En informant berättade om listor som denne skrev till personalmöten om det som berörde denne. Bilden som framförs är att denne inte tyckte att det blev förändring. Denne informant hade fått sagt till sig att de kunde vara med och påverka genom att framföra sina synpunkter vilka sedan i slutändan aldrig blev lyssnade på. Det kan ha berott på att den unge inte blev tagen på allvar. Således är dennes känsla av att inte vara delaktig är adekvat. Det kan också bero på att vissa av dennes önskemål gällde sådant som gick emot de satta reglerna och att denne saknade förståelse för dessa.

Smittoeffekten som behandlats tidigare är något som bör lyftas upp även här. Några av informanterna kom i kontakt med droger och självskadebeteende i samband med vistelsen på institutionen vilket är direkt resultat av vad Andreasson benämner som negativ smittoeffekt. I dessa fall tänker vi att ungdomarna här präglades mer av varandra än av de värderingar behandlingspersonalen försökte förmedla. Att i ett litet gäng på institutionen skapades en egen kultur där egna värderingar och kunskaper gjorde sig rådande och vilka också förmedlas vidare till nyplacerade ungdomar. Dessa ungdomars *generaliserande andre* utgjordes således av detta kompisgäng där normbrytande beteende uppmuntrades och gjordes till just norm inom den gruppen (Månsson 2007 och Andreassen 2003).

Angående vilken hjälp de unga vuxna har fått belyser ett fåtal att de kognitiva programmen som inriktade sig på ilskekontroll har de fått hjälp med att hantera ilska. Det Andreassen sammanfattar i vad som är behandling som ger effekt har det visat sig vara metoder som

åsyftar till att ändra beteende och dess tankebanor som utför det negativa beteendet. Att utveckla mer ekologiskt baserade behandlingsmetoder där hela närmiljön involveras har visat sig ge effekt, det innebär att man arbetar med närmiljön innan, under och efter behandling. Kritiska områden som nämns efter institutionstid är bland annat familj, skola och kamratkrets. Den eftervård som Andreassen skriver om bör inriktas på att finnas i de olika miljöer de unga är för att upprätthålla positiva förändringar (Andreassen 2003). Resultat som egentligen borde vara givna och självklara för allt behandlingsarbete med ungdomar. Bronfenbrenner med flera såg redan på sjuttioalet hur individer genom livet utvecklas i samspel med både dess nära omgivning och den som är mer avlägsen. Det har vi även kunnat slå fast i vår undersökning. De som tillhör grupp A har det svårare inom alla ADADs livsområden. Var problemen började och vad som är resultat av vad är svårare att svara på men det är heller inte vårt syfte

SLUTDISKUSSION

Vad vi ser som det viktigaste resultatet är just hur de olika livsområdena, individens nära samt mer avlägsna omgivning, tydligt interagerar och påverkar varandra och individen. I utformandet av institutionsvården har detta på senare tid också uppmärksammats fler behandlingsmetoder som inkluderar eftervård i hemmet. Dessa metoder är på frammarsch, där arbetet sker med den unge på institution samt att vid ett tidigt skede börja planera för den unges hemflytt genom att parallellt arbeta med hemmet. Idag finns det evidensbaserade metoder som bland annat MTFC (Multidimensional Treatment Foster Care) samt (MTFC) MultifunC - Multifunktionell behandling på institution och i närmiljö. Några av de unga vuxna i vår undersökning fick eftervård i någon form men vissa stod helt utan. Andreassen fångar upp att en viktig framgångsfaktor i behandlingsarbete med ungdomar är just att arbete utförs i den unges miljö både under och efter institutionsplaceringen (2003). Detta innebär ökade kostnader för kommunerna som placerar, vilket kan ses på efterfrågan inom Björkbacken. Eftervård är något som kan väljas bort när ekonomin är påfrestande. Vi tänker att i vissa fall ska det inte vara ett alternativ att välja bort eftervården utan den ska ingå i själva placeringen, just eftersom att det är där, i den unges hemmiljö som både skydds- och riskfaktorerna finns och kan arbetas med. Så även om vår ansats inte åsyftade till att undersöka just eftervården var det något som väcktes och fick betydelse under vår forskningsprocess.

Avseende att tio av samtliga informanter har barn bekräftar forskning som säger att kvinnor med normbrytande beteende får barn tidigare än andra kvinnor (Andershed & Andershed 2005). I vår undersökning har vi inte rätt i vilka bakomliggande faktorer som ligger till grund för att dessa har fått barn i ung ålder dock har vi dragit paralleller till att de unga vuxna i viss mån har skapat nya egna positiva omgivningar. Att det är så många i grupp B som har barn medan endast en informant i grupp A har det, tyder på att barn och bildandet av egna familjer i dessa fall fått en skyddsfaktorsfunktion.

Flera av de unga vuxna har flyttat mycket under sitt liv och denna oro fortsätter för flera av dem. Idag fem år senare finns de som fortfarande inte har ett stabilt boende. Detta anser vi är högst allvarsamt och ställer oss frågan om de kunde ha fått hjälp med stabilitet i sitt liv tidigare. Informanten som på frågan om vad denne gör om fem år uttrycker att denne nu bara vill bo kvar i sin lägenhet för att denne anser att hon/han flyttat för mycket. Vi har förståelse för att boendesituationen är svår för alla och främst ungdomar i stort men det kan vara betydelsefullt för just dessa ungdomar att få mer hjälp av samhället med boenden även efter avslutad behandling och eftervård. Det kan till och med fungera som prevention mot andra sociala problem.

En klar bild som har utkristalliserats är att flera vill ha förändring och speciellt från grupp A. Det är flera i den gruppen som i ord har uttryckt att de på något sätt behöver stöd. Det är de som fortfarande använder droger och vill sluta men som inte klarar det själva. Det finns de som har varit tunga missbrukare och på olika sätt lyckats avsluta de tyngsta drogerna men har ett preparat kvar. Hade vi gjort uppföljning efter tre år hade fler befunnit sig i grupp A av anledningen droger. Att de har slutat med droger har varit med andras hjälp eller i och med att de blev gravida. En uttrycker att denne slutade tack vare ett LVM (Lagen om vård av missbrukare).

Som vidare forskning vill vi kort nämna att uppföljningens bredd ger möjligheter att fördjupa sig i de enstaka frågor och mönster som väcker intresse. Vi ser dock att en ytterligare liknande

uppföljning på samma urvalsgrupp skulle vara av stort värde. Framst inom ett förändringsperspektiv.

REFERENSER

Andreassen, Tore (2003): *Institutionsbehandling av ungdomar: Vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia: Centrum för utvärdering av socialt arbete (CUS): Statens institutionsstyrelse (SiS)

Andershed, Henrik/Andershed, Anna-Karin (2005): *Normbrytande beteende i barndomen: vad säger forskningen?* Stockholm: Gothia

Andersson, Bengt-Erik (1986): *Utvecklingsekologi*. Lund: Studentlitteratur

Andersson, Gunvor *Utvecklingsekologi och sociala problem* i Meeuwisse, Anna och Swärdm Hans (2002): *Perspektiv på sociala problem*. Falköping: Natur och kultur

Berglund, Stig-Arne (1998): *Val av livsstil*. Umeå: Uni. Institutionen för socialt arbete

Berglund, Stig-Arne (2000): *Social pedagogik: I goda möten skapas goda skäl*. Lund: Studentlitteratur

Degner, Jürgen och Henriksson, Anna (2007): *Placerade utanför sitt sammanhang: En uppföljningsstudie av 46 institutionsplacerade ungdomars privata och formella relationer*. V Frölunda: Universitetsbiblioteken

Giota, Joanna (2008): *Att studera barn och ungdomar i skolan* i Larsson, Sam (red.) m.fl: *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Hill, Teci (2005): *Allians under tvång: Behandlingssamarbete mellan elever och personal på särskilda ungdomshem*. Linköping: Uni. Institutionen för beteendevetenskap

Kreuger, R. A. (1998): *Analyzing & Reporting Focus Group results*. California: Sage Publications, Inc

Kvale, Steinar (2007): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Danmark: Studentlitteratur

Larsson, Sam *Kvalitativ metod - en introduktion* i Larsson, Sam (red.) m.fl. (2008): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur

Levin, Claes (1997): *Ungdomar i tvångsvård Råbyundersökningen 94*. Rapport nr 2. Lund: Statens institutionsstyrelse (SiS)

Månson, Per (2007): *Moderna samhällsteorier: traditioner, riktningar, teoretiker*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag

Meuwisse, Anna/Swärd, Hans (2002) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur

Meuwisse, Anna/Sunesson, Sune/Swärd, Hans(red) (2006): *Socialt arbete - en grundbok*. Stockholm: Natur och kultur

Sarnecki, Jerzy (2003): *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur

Svenning, Conny (2003) *Metodboken*. Eslöv: Lorentz Förlag

Patton, Michael Quinn (1990) *Qualitative evaluation and research methods*. London: Sage

Regeringskansliets rättsdatabaser
<http://62.95.69.15/> (2009)

www.scb.se (2009)

www.vr.se (2009)

Verksamhetsplan för Björkbacken 2004

Verksamhetsplan för SiS 2008

KIA (SiS klientdokumentationssystem)

